

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

У системі аграрного розвитку центральне місце завжди займали питання володіння землею та її використання. Аграрна і земельна реформа в Україні кінця ХХ ст. проводилася саме з метою покращення використання сільськогосподарської землі, підвищення її родючості та продуктивності. Тому правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення завжди будуть актуальними, адже не залежно від того, хто буде формальним власником і користувачем цих земель – держава, громадяни України чи іншої держави, фізична чи юридична особа, – українські сільськогосподарські землі належатимуть українському народу, і держава як представник народу має піклуватися про їх охорону та родючість. Саме дослідженню правових аспектів охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні присвячена рецензована книга ¹.

У монографії показано, що основними цілями здійснення земельної реформи в різних країнах, як правило, були: становлення демократії в суспільстві; зниження рівня конфліктів між землевласниками і селянами; створення класу дрібних землевласників. При цьому земельна реформа може мати два напрями: перший – поліпшення соціальних умов життя селян та зростання їх доходів, що забезпечується шляхом фрагментації землі та її розподілу між селянами і супроводжується встановленням обмежень прав власності на землю (зокрема, щодо її купівлі-продажу) та державним регулюванням операцій із землею; другий – підвищення продуктивності землі в результаті її кращого використання, що досягається шляхом концентрації землі та створення раціональних за розмірами площ землекористування.

У рецензованій книзі розкрито специфіку земельної реформи в Україні, те, що вона має пройти обидва ці напрями. Перший напрям, тобто період фрагментації і розподілу землі серед селян, країна вже пройшла. На жаль, він супроводжувався не поліпшенням, а погіршенням соціальних умов життя селян, зниженням їх доходів. Проте це було пов'язано не стільки із земельною реформою, скільки з трансформаційними процесами становлення ринкової економіки в країні. Наступним кроком у здійсненні земельної реформи має стати підвищення продуктивності землі, чому повинен сприяти її повноцінний ринок. Тут мова має йти про комплекс питань, пов'язаних з розвитком економіки країни в цілому, зокрема, про макроекономічну стабільність, судову систему, що забезпечує умови виконання контрактів і входження на ринок нових підприємств, а також правові питання охорони і використання земель сільськогосподарського призначення.

Рецензоване дослідження є результатом плідної праці його автора в царині земельного права протягом останніх 20 років, тому воно має дійсно ґрунтовний характер. Книга складається із семи розділів, у яких розглянуто комплекс правових питань охорони і використання сільськогосподарських земель, досліджуються шляхи вдосконалення правового регулювання сільськогосподарського землекористування в Україні в контексті пріоритету вимог щодо відновлення, збереження та підвищення якості сільськогосподарських земель. Здійснено аналіз проблем реформування земельних відносин, розвитку інституту права власності на землю та становлення земельного ринку з позицій забезпечення охорони земель.

¹ К у л и н и ч П. Ф. Правові проблеми охорони і використання земель сільськогосподарського призначення в Україні. Монографія. К., “Логос”, 2011, 688 с.

Особливе місце в дослідженні займають питання землеохоронного потенціалу системи суб'єктів права товарного і підсобного сільськогосподарського землекористування та напрямів його реалізації. Автором запропоновано систему об'єктів правових відносин охорони і використання земель сільськогосподарського призначення за умов інтенсивного землеробства, також обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення правового та організаційного механізмів охорони і використання сільськогосподарських земель України в умовах завершення земельної реформи.

Рецензована монографія характеризується високим науковим рівнем теоретичних узагальнень і авторських розробок, а також практичною спрямованістю одержаних результатів дослідження. Автор має значний досвід практичного застосування своїх теоретичних розробок у процесі здійснення земельної реформи в Україні. Дане дослідження є одним з перших в Україні, у якому системно висвітлено комплекс взаємозв'язаних теоретичних і практичних правових аспектів проблем охорони і використання земель сільськогосподарського призначення. Безумовно, рецензована книга буде корисною й цікавою для широкого кола читачів, які займаються науковою діяльністю у сфері аграрної економіки і земельного права, а також для державних службовців і практиків.

С. ДЕМ'ЯНЕНКО,
професор, доктор економічних наук.
